

'Dans profesörü' Panosyan'ın öğrencilerinden Ümit İris:

Dansın kalbi Caddebostan'da atardı

Türkiye'de 30'lu yıllarda "dansın profesörü" olarak anılan Panosyan'ın öğrencisi Ümit İris, 60'lı yıllarda 500 bin nüfusa karşılık İstanbul'da 50'yi aşkın dans stüdyosunun bulunduğunu belirtiyor. Her yaz Caddebostan Gazinosu'nda yapılan yarışmalara da yüzlerce kişinin katıldığını dile getiriyor.

Edip Sakarya

Cumhuriyet Gazetesi'nin artık sararmaya yüz tutmuş sayfaları arasında dolaşırken, bugün belleğimi ne kadar zorlasam da anımsamama imkân olmayan bir danstan söz edildiğini görünce, duraksıyor ve merakla okumaya başlıyorum.

Haber, "Başbaşa" adındaki dansı ortaya atan dans profesörlerinin Tokathyan Oteli'nde 1938 yılının şubat ayında yaptıkları son toplantıyı anlatarak başlıyor. Tanınmış profesörlerimiz, "Bu yeni dansın kati şekillerini" belirlemiş. Panosyan da bir arkadaşımıza, "şu malumatı" vermiş:

"Bazı gazeteler yeni milli bir dans vücade getireceğimizi ve Zeybek Oyunu ile Rumba dansını meczederek işe başladığımızı yazmışlardır. Böyle bir şey mevzu bahis değildir. Gayemiz, dünyanın hiçbir yerinde eşi bulunmayan Zeybek oyununun en şayanı dikkat figürlerini modern dansa uyacak hale getirmek suretiyle yepyeni bir dans meydana getirmektir.

Yaptığımız tecrübeler neticesinde kısa bir müddet zarfından herkes tarafından kolaylıkla öğrenebilecek bir dans vücade getirmek kabil olduğunu gördük. Şarktaki göz ve baş cazibesinin başka hiçbir memlekette mevcut olmadığını ve Zeybek oyununda da muhtelif baş hareketleri bulunduğunu göz önünde bulundurduğumuzdan, ilk defa olarak başa da mühim bir rol vermeyi düşündük, bu sebeple yeni dansa 'Başbaşa' adını verdik.

Musiki aletlerine gelince: Eski zurna ve davulu ihya edecek değiliz. Maksadımız bu eski aletlerden mühlhem olarak Başbaşa dansının ritmine uygun modern aletler meydana getirmektir. Yani eski musikiyi asrileştirmek hususunda ameli bir adım atmak istiyoruz.

Başbaşa dansının figürlerini son derece basit bir hale getirdiğimizden, halk bu yeni dansı derhal öğrenecek ve sevecektir." (17.2.1938).

Ne olmuştu bu dansa? "Halk bu yeni dansı derhal öğrenmiş ve sevmiş miydi? Yoksa haberi veren sayfalardan önce mi sararıp solmuştu?"

Tesadüfler karşımıza, Panosyan'ın öğrencilerinden Ümit İris'i çıkartıyor. Taksim'deki "Ritmik Sanatlar Merkezi" adlı sevimli stüdyosunda beş yıldır beraber çalıştığı ve iki yıldır da "partner"i olan Seval Uğur'un getirdiği çaylarla birlikte, sıcak bir sohbetin içinde buluyoruz kendimizi.

Ümit İris 58 yaşında. Fakat, "Dans eden genç kalır" sözünün haklılığını kanıtlarcasına genç. Yüzünden hiç eksilmeyen gülümsemesiyle anlatmaya başlıyor.

■ "Panosyan'la tanışmam, 1954 senelerine rastlar. Askeri eczacıyım. Osmanlı İmparatorluğu devrinde de kolağası. Askerlikten ayrıldıktan sonra, uzun süre Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde

Panosyan'ın öğrencisi Ümit İris (sağda), şimdiki dans partneri Seval Uğur ile birlikte.

dans eğitimi görüyor. Çeşitli dans diplomaları ve sertifikaları alıyor. Bir tanesi bende saklı. Türkiye'ye döndükten sonra da, 'Dans Profesörü' olarak çalışmaya başlıyor"

• "Başbaşa" dansı ile ilgili hatırladığımız bir şey var mı?

■ "Bilemiyorum. Zaman zaman bu tür danslar çıkabiliyor. Bir süre moda oluyor. Hatta geçici olarak tutuyor. Ama benimsenmeyince de unutulup gidiyor. Yeni bir dansın tutulabilmesi için birkaç faktör lazım. Önce müzik olarak tutulan yanı vardır. Örneğin, Strauss'un besteleri ve vals dinlenmemesine, unutulmasına imkân var mı? Tango da öyle. Ya eser klasikleşecek ya da o eserin ritmi halk arasında çok tutulan bir ritm olduğundan ritme uygun yeni besteler yapılacaktır. O ritmin dansı da böylece yaşamaya devam edecektir. Bildiğiniz gibi, Türk Sanat Müziği'nde de bolero ve valse dayalı eserler var."

• Panosyan'la dostluğunuz ve beraberliğiniz nasıl devam etti?

■ "Sabahattin Çağlayan'la birlikte "Ritmik Dans Dersanesi"ni açtığım sokağın başında, Panosyan'ın oğlunun bir gömlekçi dükkânı vardı. Aynı işi uzun seneler Paris'te sürdürdük. Türki-

ye'ye gelişlerinde arkadaşı Dario Moreno ile beraber olurlardı. Samimi olduğum oğlu vasıtasıyla stüdyosuna gelip gitmeye başladım. Tabii ki kendisinden çok faydalandım. Şanssızlığımı, tanıdığım da kendisi yetmiş yaşlarındaydı. Art arda birçok ameliyat geçirmişti ve rahat hareket edemiyordu. Zamanla beni çok sevdi. Yetiştirdiği öğrencilerinin öğretimini bana devretti. Ara sıra gelip çalışmalarımızı izler, düşüncelerini aktarırdı. Bir gün elinde diplomalarıyla stüdyoya geldi. "Madem bu işi benim adıma sen devam ettiriyorsun, bunlar da hatıra olarak sen de kalsın" dedi. Manevi değerinin ne kadar yüksek olduğunu tahmin edebilirsiniz."

.....

Sağlık nedenleriyle 1974'te danstan bir süre ayrı kalan Ümit İris, konfeksiyon işine giriyor. Acemi olduğu bu işte gereğinden fazla koşturmaya başlayınca stüdyoya uğrayamaz oluyor. Gerçi sonunda konfeksiyon işini tasfiye etmek zorunda kalıp dansa dönüyor, ama Panosyan da "Başka bir arkadaşla" beraberdir o sıralar... ■ "Şöyle ki gelip benden bir diplomasını istedim. Ben beraber olacağı stüdyoya astıracaktı. Bir nevi stüdyonun reklamı ve garantisi demektir

Uzun yıllar Panosyan'la beraber çalışmış olan Ümit İris, asker kökenli bir aileden geliyor. Baba ve dede asker olunca, torunun da "baba mesleği"ni devam ettirmesine karar veriliyor... Veriliyor, ama akli fikri dansta Ümit İris'in. Kuleli Askeri Lisesi'nde son sınıfa kadar iyi giden dersler aksamaya başlayınca, soluğu Balırsı Engin'in Laleli'deki dans stüdyosunda alıyor ve "dans asistanı" olarak çalışmaya başlıyor. Bir yıl kadar burada çalıştıktan sonra şu anda Edirne Üniversitesi'nde fizik profesörü olan Sabahattin Çağlayan'la birlikte ortak bir dans stüdyosu açıyorlar. 1955 yılında ise Galatasaray'da "Üniversal Dans Stüdyosu" adı altında kendi yerini açıyor. 1973 yılına kadar burada sürdürüyor dans çalışmalarını. 35 yaşına geldiğinde Ümit İris'in dokuz "Türkiye Birinciliği" var. Ayrıca çeşitli müsabakalardan aldığı 36 birincilik. 70'li yıllarda müsabakalara girmeyi bırakıyor. Jürilerde yer almaya başlıyor. İris'in çoğunu kazandığı yarışmalar şimdiki Caddebostan Maksim Gazinosu'nun olduğu yerde bulunan Caddebostan Gazinosu'nda yapılıyor. Yüzlerce kişinin aynı anda dans edebildiği iki büyük pistli olan bu gazino, her salı akşamı tıklım tıklım doluyor. Ümit İris'in deyişiyle; Türkiye'deki dansın kalbi, orada atıyor... Türkiye dans şampiyonalarına birçok öğrenci yetiştirmiş olan Ümit İris şimdilerde, partneri Seval Uğur ile birlikte, "Ritmik Sanatlar Merkezi" adlı stüdyoda çalışmalarını sürdürüyor.

bu. Hatta öğrencilere verilen diplomaların üstüne bunun bir kopyası bastırılırdı. İşleri tasfiye edip dansa dönmeye bir süre yine beraber çalıştık. Küçükyaılı tarafına taşındı ve danstan tamamen kopmuş oldu. 1982 yılında da aramızdan ayrıldı. Yüz yaşındaydı!"

• Panosyan'la ilgili anılarınızdan bize aktaracaklarınız var mı?

■ "Kendisinin anlatığına göre Atatürk'ün dans üzerinde hassasiyetle durması ve çevresindeki-leri de sürekli dansa teşvik etmesi nedeniyle, o devrin bütün ileri gelenleri dans öğrenmek üzere Panosyan'a gelirlermiş. Bakanlardan tutun da milletvekilleri ve generallere kadar. Öğretilen, daha çok salon dansları. Aşırı figürlere kaçmadan. Ciddi bir tarzda..."

Çok sert bir general, ismini hatırlayamıyorum, Atatürk'ün isteği üzerine Panosyan'a ders almaya gelmiş. Danstan hiç hoşlanmıyor. Emir büyük yerden çıktığından, mecburiyet var. Derslere başlıyorlar, ama bütün hareketleri asker sertliğinde. Zamanla bu generale dansı öğretiyor ve sevdireyor. Bu en sevdiği anılarından birisiydi. Her fırsatta anlatırdı.

90 yaşındayken, 'Bütün dünyaya haber gön-